

שבת פז

משה שווערד

1. ספר שם משמואל פרשת במדבר - שנת תרע"ד

ויגד משה את דברי העם אל ה', בש"ס שבת (פ"ז). שקבלו עליהם מצות הגבלה דבתלתא אמר להו מצות הגבלה ובארבעה עבוד פרישה. וכבר דקדקנו למה הקדים לאמור להם מצות הגבלה קודם פרישה, ובמעשה היתה הפרישה קודם דבד' עבוד פרישה, וההגבלה לא התחילה אלא משעת מתן תורה, שהרי הש"י אמר למשה בששי קודם מ"ת רד העד בעם משום שחוזרין ומזרזין בשעת מעשה, משמע שאז התחילה ההגבלה: ונראה לפרש דהנה כ"ק אבי אדומו"ר זצלה"ה הקשה מצות הגבלה למה היתה באה, שהרי אף אם לא היו מוזהרין נמי לא היו יכולין להתקרב, שהרי היו נרתעין לאחוריהן י"ב מיל על כל דיבור ודיבור מפני הפחד הגדול ותיירץ לפי דרכו. ולדידי יש לומר, דהנה בני עשו ששאלו מה כתיב בתורה השיב להם לא תרצח היפוך טבעם, וכן בני עמון ומואב וישמעאל לכולם השיב מצוה שהיא היפוך טבעם, ומיאנו לקבל, וא"כ יש להם טענה למה לא נאמרה לישראל ג"כ מצוה שהיא היפוך טבעם, ואולי אם היו שומעים שכתוב בהם היפוך טבעם נמי היו ממאנים מלקבל. ובפשיטות יש לומר דישאלו לא שאלו כלל מה כתוב בתורה אלא קבלו בתמימות לא הי' שייך להדרש ללא שאלו, אבל האומות ששאלו ורצו להבחין אם טוב לפניהם לקבל הצריך להשיב להם קושט אמרי אמת שזו היפוך טבעם לבל תהי' להם טענה מוטעים היינו. ומ"מ עדיין יש להם קצת טענה אולי חשבו ישראל שאין בה דבר המתנגד לטבעם, אבל אם היו יודעים היו ממאנים. וכ"ק אבי אדומו"ר זצלה"ה הגיד שבאמת נאמר לישראל דבר שהוא היפוך טבעם ומ"מ קבלו עליהם, היינו שטבע ישראל להתקרב אל הש"י כמ"ש (תהלים ע"ג) ואני קרבת אלקים לי טוב, וכאשר נאמרה להם מצות הגבלה לעמוד מרחוק, היינו הך מצוה שכנגד טבעם ומ"מ קבלו, ודפ"ח. ולפי"ז מיושבת קושיתו ז"ל מצות הגבלה למה היתה באה שהרי גם מבלעדי הציווי ג"כ לא היו יכולין להתקרב, דמ"מ הי' צריך לצוות עליהם בכדי שיקבלו עליהם מצוה היפוך טבעם:

ולפי האמור מיושב הא דהקדים לומר להם מצות הגבלה אף שהתחילה רק משעת מ"ת, שהרי באמת כל מצות הגבלה הי' הקבלה לבד, דבמעשה גם בלא"ה לא היו יכולין להתקרב ואין כאן שבת, וכל הרבותא היא הקבלה שקבלו עליהם לעמוד מרחוק היפוך טבעם, שאז עדיין לא היו יודעין שיהי' כ"כ פחד ואימה שבלתי אפשר יהי' להם להתקרב, וא"כ נגמרה בקבלה כל מצות הגבלה שהיתה נדרשת מהם:

ובזה יש להבין הא דתחילה נאמר לו הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך, הנה שהכוונה היתה שכל הדיבור יהי' למשה והם ישמעו את הנאמר למשה, אך בשעת מעשה נאמר למשה לך רד, ובעוד שהי' למטה ניתנו הדברות כבמדרש (שמ"ר פ' כ"ח), הנה שניתנו שלא באמצעות משה ולא הי' נדבר אלא עם ישראל פנים בפנים, ואינו מפורש בכתוב למה נשתנה הדבר מכמו שהיתה הכוונה בתחילה. אך להנ"ל יש ליתן בו טעם, ועם זה יובן ענין מצות פרישה. דהנה במצות פרישה שהוצרכו ישראל בשעת מ"ת ומשרע"ה לעולם משא"כ בכל הנביאים, פירש הספורנו (פ' יתרו) משום דכל הנביאים בעת התנבאו היו כל חושיהם בטלים ע"כ לא היתה הטהרה מעכבת בהם אבל ישראל דכתיב פנים בפנים דיבר ה' עמכם והיו משתמשין אז בכל חושיהם וכן משרע"ה הי' תמיד משתמש אז בכל חושיו בעת הנבואה כברמב"ם (פ"ז מה' יסוה"ת ה"ו), ע"כ היתה טהרת הגוף מעכבת בהם. וע"כ יש לומר מאחר דתחילת הכוונה היתה שיהיו הדברות באמצעות משה והם ישמעו בדברו עמו, א"כ לא היתה הנבואה פנים בפנים להם, וממילא לא הוצרכו פרישה שלא היתה להם אז מעלה משאר נביאים, ע"כ עם מצות הגבלה לא נאמרה לו גם מצות פרישה עמה שבאמר הנה אנכי וגו' טרם קבלו עליהם הגבלה עוד לא היו נצרכים לפרישה, אך כשאמר להם מצות הגבלה וקבלו עליהם הוא מעין אמרם ז"ל (ברכות ז'). בזכות ויסתר משה פניו מהביט זכה לותמונת ה' יביט, כן נמי ישראל בזכות שקבלו עליהם לעמוד מרחוק היפוך טבעם זכו שיהיו הדברות להם פנים אל פנים בעודם משתמשין בחושיהם ובשביל זה נתחדשה הם עתה מצות פרישה, והיא מצוה גוררת מצוה. ומעתה מובן שבשעת מעשה אחר שקבלו עליהם הגבלה ועבדו פרישה נשתנה מצב הענין ולא היו הדברות באמצעות משה אלא פנים בפנים, וע"כ נאמר למשה לך רד ובעודו למטה ניתנו הדברות להראות שזכו להם בלי אמצעות משה:

2. עיין באריכות בספר אז ישיר [מתן תורה] מאמר ג'

3. ריטב"א [קוק]

[פז,א] הוסיף יום אחד מדעתו מאי דרש היום ומחר היום כמחר וכו'. ק"ל, אי מדרש דרש לא עשה מדעתו. וי"ל כי הקב"ה אמ' מקרא סתום כפי מה שירצה משה לפרש, ומשום דפשוטו לא משמע הכי אלא שמשה דרש היום כמחר חשבי' שהוסיף אותו מדעתו'.¹

4. ספר חתם סופר על מסכת שבת דף פז/א

וקדשתם היום ומחר מאי דרש היום כמחר וכו'. לכאורה בדבר תימה איך אפשר שיהיה היום כמחר, ע"כ נראה לע"ד שישראל היה להם דין בני נח אלא שהם מעצמם קיבלו עליהם דין ישראל כמו אבותינו. וידוע דין בני נח הלילה הולך אחר היום ובישראל היום הולך אחר הלילה כמבואר אצלנו כמה פעמים בשם מ"ו הגאון הפלא"ה ז"ל. והכי קאמר מרע"ה ע"כ היום כמחר עם לילו והיינו יום ד' ולילה שלאחריו ויום ה' ולילה שלאחריו, וע"כ הקפיד הקב"ה על פרישת ב' ימים שלמים עם לילותיהם, אלא דלגבי ב"נ שהלילה הולך אחר היום סגי בהכי, אמנם אנחנו נקבל עלינו דין ישראל ע"כ לילה דהאידינא כבר אזיל ליה וע"כ להוסיף יום אחד ויתחיל יום ראשון מליל ד' נגהי ה':

5. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף פז. ומה ישראל שלא דברה שכינה עמהן אלא שעה אחת וכו'. הקשה בדברי שאול דשאני ישראל שלא נזדככו והתעסקו בחומר צריכים טבילה, משא"כ משרע"ה שנזדכך וחומר נעשה רוחני, וכל פעולותיו החומריות היה רוחניות, וא"כ למה ליה טבילה, ומפרש דמשרע"ה בעצמו היה עניו מכל האדם ולא החזיק עצמו במעלה הזאת, ושפיר נשא ק"ו בעצמו.

6. ריטב"א [קוק]

פירש מן האשה מאי דרש² ומה ישרי' שלא דברה שכינה עמהם אלא שעה אחת וכו' אני שכל שעה ושעה מדברת עמי ואין קבוע לי זמן על אחת כמה וכמה. וא"ת אי ק"ו הוא לא עשה מדעתו. י"ל דק"ו פריכא הוא, דהתם לא הוצרכו פרישה משום בעלי קריין, דהא ניתנה תורה לטבולי יום ופרישה היינו משום פולטת שכבת זרע, אלא דמשה ע"ה דרש מעצמו דכיון דכתי' לכולם והיו נכונים שאפילו לאנשים איכא תוספת טהרה, אלא לפי שישראל מרובים א"א למנוע תורה לטבולי יום דילמא איכא חד דחזי קרי בלילי שבת, אבל כלפי משה תוספת טהרה הוא שלא לדבר עמו שכינה בטבול יום. ועוד שלא יתעכב לו הדיבור עד שירד ויטבול³. ומנ"ל (דהשכים) [דהסכים] הב"ה על ידו דכתיב ואתה⁴ פה עמוד עמדי. ק"ל, כי הדיבור הזה

7. תוספות מסכת שבת דף פז עמוד א

ואתה פה עמוד עמדי - וא"ת מגלך דפירש משה מדעתו קודם ושוב הסכים הקב"ה על ידו שמא זה הוא צווי גמור שצוה לו לפרוש ותירץ ר"ת דאם איתא דמחמת צווי הקב"ה פירש ולא מדעתו היאך היה מערער אהרן ומרים דכתיב ותדבר מרים ואהרן במשה אלא ודאי מתחלה פירש ממנה לגמרי משה מדעתו ואע"ג דהסכים הקב"ה על ידו מ"מ נתרעמו עליו לפי שאילו לא פירש מדעתו לא היה הקב"ה מסכים דבדרך שאדם הולך בה מוליכין אותו שהרי לאהרן ומרים לא אמר לפרוש אע"ג שגם עמהם היה מדבר ומיהו קשה דמשמע במדרש שלא ידעו זמן גדול שפירש ממנה גבי אלדד ומידד שהיו מתנבאים שאמרה מרים אשרי נשותיהן של אלו שנתמנו בעליהן פרנסין על הציבור אמרה צפורה אוי להם לנשותיהם של אלו שמיום שנתייחדה שכנה עם אחיך פירש ממני מיד ותדבר מרים ואהרן במשה משמע שלא ידעו קודם לכן וכי לא ידעו הא דכתיב ואתה פה עמוד עמדי ואור"ת דודאי ידעו אבל היו סבורין שפירש ע"פ הדבור עד שאמרה להם צפורה שמדעתו פירש ממנה מתחלה.

8. ריטב"א [קוק]

ק"ו ומה פסח שהוא אחת מתרי"ג מצוות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו. ומתרגמי' בר ישר' דאשתמד, התורה כולה וישראל משומדין עליה אעכ"ו. וא"ת א"כ לא עשה מעצמו כלום, וי"ל דק"ו פירכא הוא דשאני הכא דכ"ש שישר' צריכים את התורה כדי שישוכו לשי"ת ואולי יקיימוה ויתכפרו, אלא שהוא עשה כעין ק"ו קצת לחוש על כבודו של מקום, וכעין הבא ליטמא פותחין לו.

9. ח' הרא"ם הרוויץ

דף פז נטרא שלשה דברים עשה משה מדעתו כו'. כ"ל דכל סג' דברים נסגנון אחד ניכוו. שהקב"ה כיוודע עמידות ידע שלא יפלוט בשלישי [והיינו דלמך לעיל ראויה לינתן] ושלא דכר עס משה כעת טומאלו. ושעשו ישראל תשובה. ומ"מ עלינו לעשות כמות כפי דעתנו שאין אכחנו יודעים העמידות:

10. שערי יושר-הקדמה

✓ ולראשית ההכשרה לזה שיהיה ראוי לקנין תורה, הצריכה תורה תנאים מיוחדים, ותנאי הראשון הוא העמל והיגיעה, כמו שדרשו חז"ל אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה, ושאר ענינים הדרושים לקנין תורה. ואפשר לבאר עפ"י ענין שבירת הלוחות שלא ראיתי ביאור ענין זה, שבהשקפה ראשונה הוא ענין סתום, היתכן שמה רבינו ע"ה היה חושב שבשביל שעשו ישראל את העגל, ישארו בלי תורה ח"ו, והיה ראוי לו להמתין מללמדם עד שיתקנו מעשיהם, אבל לא לשברם לגמרי ואח"כ להתנפל לפני ה' לבקש לחות שניות, והנה חז"ל קבלו סגולה מיוחדת היתה בלוחות הראשונות, דאמרינן בגמ' עירובין דף ג"ד מאי דכתיב חרות על הלוחות, אלמלא לא נשתברו הלוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל, היינו שהיתה סגולה בהם שאם למד אדם פעם אחת, היה שמור בזכרונו לעולם, וענין זה הרגיש משרע"ה שעלול עי"ז להיות חלול הקודש נורא מאד, שאפשר שיודמן שיהיה איש מושחת ומגואל במעשים רעים, בקי בכל חדרי התורה, ולמד משה רבינו ע"ה ק"ו מקרבן פסח שאמרה תורה וכל בן נכר לא יאכל בו, ולכן מצא משרע"ה שראוי שלוחות אלה ישתברו ולהשתדל לקבל לחות אחרים, היינו דהלוחות הראשונים היו מעשה אלקים כמו גוף הכתב כמו שפורש בתורה, והלוחות האחרונים היו מעשה ידי אדם כמ"ש פסל לך שני לחות אבנים, וענין הלוחות הוא דבר המעמיד ומקיים שלא יהיו אותיות פורחות באויר, וכיון שהיו מעשה ה' היה צומד לעד, אבל השניות שהיו מעשה אדם אינם מתקיימים רק בתנאים וגדרים, ותחלת קבלת התורה ע"י מרע"ה היתה דמות ואות לכל בני ישראל מקבלי התורה, שכמו שאמר הקב"ה למרע"ה פסל לך שני לחות אבנים, כיכ הוא רמו לכל מקבלי התורה, שיכין כל איש ישראל לחות לעצמו, לכתוב עליהם דבר ה', וכפי הכשרתו בהכנת הלוחות, כן תהיה קבלתו, מתחילה וכן גם אח"ז אם יתקלקלו אצלו הלוחות, או לא תתקיים התורה, ועי"ז לא יהיה מצוי כיכ ענין פחד משרע"ה, שלפי ערך מעלת האדם ביראת ה' ובמדות, שהוא לוח לבבו, לפי ערך זה ינתן לו מן השמים קנין התורה, ואם יפול אח"כ ממדרגתו, לפי ערך זה תשכח התורה ממנו, וכמו שאמרו חז"ל שכמה ענינים

גורמים לשכחת התורה ר"ל, ועל דבר גדול זה אמרו חז"ל לפרש את הכתוב בסיומא של תורה, ולכל היד החזקה שעשה משה לעיני כל ישראל, ולדעתי יש להמתיק בזה מה שדרשו חז"ל בגדרים דף ל"ח על הכתוב פסל לך, לא העשיר משה אלא מפסולתן של לחות, והוא ענין נפלא שלא מצא הקבי"ה, סבה אחרת להעשיר את משה רק ע"י פסולת של הלחות, ועפ"י האמור, יש לפרש ענין זה, שעפ"י השתנות הכנת הלחות, ניתן מקום למקבלי תורה לפחוד, לקבל עליהם עול תורה, שהרי עפ"י ראי לכל באי שערי תורה להפריש את עצמם מכל עסקי העולם, וכדרשם על הכתוב לא מעבר לים הוא, שלא תמצא לא כסחרינים ולא בתגרנים, משא"כ שאם היו הלחות הראשונים קיימים, שאז היה די לקבוע שעה פלה לתורה, ולעסוק רוב העתים במסחר וקנין, ולענין זה הראה הקבי"ה שיהיה משרע"ה לאות לכל מקבלי התורה שיומין ה' להם פרנסתם בתוך עשית הלחות איזה פסולת שע"י יתפרנסו.

11. ריטב"א [קוק]

אשר שברת ואמ' ר"ל יישר כחך ששברת. פרש"י ז"ל דלשון אשר שברת דריש, וכך נראה לפי הפשט. ומיהו ק"ל, דהא איכא אשר באוריתא דליכא למדרשא כי ח"ו⁸ כגון את העגל אשר עשו⁹ וכיוצא בו. ויש מתרצים¹⁰ דעיקר דרשא מדכתיב¹¹ ושמתם בארון, ואם לאו הסכים הב"ה על ידו היאך שברי לחות מונחות בארון למזכרת עוון של משה, קטיגור במקום סניגור, אי נמי דנפקא לן מדכתיב¹² ולכל היד החזקה וכיון דנפקא לן דרשא מהתם, אסמכוה הכא על אשר שברת יישר כחך ששברת.

12. חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף פז עמוד א

וכן צ"ע מנלן שהסכים הקב"ה עמו, אי משום אשר, הרי כמה כתובין בתורה שאינן לשון אישור, ושמעתי משום דכתיב אשר שברת ושמתם בארון ולחות ושברי לחות מונחים בארון ואלמלא היה בשבירתן חטא אין קטיגור במקום סניגור אלא מלמד שהיתה שבירתן חביבה לפניו, ומדרש אגדה יהושע ושבעים זקנים תופסין בידי שלא ישברם ולא יכלו לו אמר הקב"ה תהא שלום באותו היד שנאמר ולכל היד החזקה וגו' אשר עשה משה, ואפשר דמשום הכי דריש האי אשר לשון אישור.

13. ספר שערים מצויינים בהלכה

יישר כחך ששיברת. מקשו העולם האיך היה מותר לו לשבור הלוחות הא כתוב בהו כמה שמות, וכתב הרמב"ם (יסוה"ת פ"ו ה"א) כל המאבד שם מן השמות הקדושים הטהורים שנקרא בהם הקב"ה לוקה מה"ת וכו'. ועי"ש (ה"ו) ואפילו היה השם חקוק בכלי מתכות או בכלי זכוכית והתיך הכלי הרי זה לוקה, והאיסור הוא משום (ראה יב"ד) "לא תעשון כן לה' אלקיכם". ואין לומר דאז עדיין לא נאמר לו לאו זה דהא פרש"י עה"כ (משפטים כד"ב) "ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם", כל שש מאות ושלוש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן. ורבינו סעדיה פירש באזהרות שיסד לכל דבור ודבור מצות התלויות בו. ומקור דברי רש"י הם מהירושלמי (שקלים פ"ו ה"א) שכל התורה היתה כתובה על הלוחות בין כל דיבור ודיבור דקדוקיה ואותיותיה. וברמב"ם בהקדמתו לסי' היד, דכל המצות שניתנו לו למשה בסיני בפירושו נתנו, יליף לה מפסוק

הנ"ל. | ויש ליישב, דהאותיות פרחו באויר קודם שנשברו כדאיתא בתרגום יונתן (עקב ט"ז) ובמדרש רבה (תשא פמ"ו-א) ובמדרש תנחומא (עקב יא). | ועוד נראה דלא היה פסיק רישא דאטו מוכרח שישבר דוקא במקום שנכתב השם. | שוב ראיתי באור החיים (תשא לב"ט) שמביא מחז"ל (אדר"נ פ"ב) דלא שברם עד שנאמר לו מפי הגבורה, וכן אמר ר"מ (עקב י-ה) "ויהיו שם כאשר צונו", שנצטוו ושבר הלוחות. | ועי' בשו"ת אמרי דוד (סי' פב אות ב) דביטולה זו היא קיומה כדאיתא במס' מנחות (צט:). ועי' בפנים יפות (כי תשא סוד"ה אנא חטא).

14. תורה תמימה הערות דברים פרק י

ג) ענין דרשה זו איתא גם בבבלי שבת פ"ז א', ופירש"י שם אשר - לשון אישור וחיזוק, עכ"ל. ואינו מבואר מה הכריח להדורש להוציא המלה אשר מפשטה, וי"ל משום דע"פ נמוס ודרך ארץ בנוהג שבעולם, כשעושה אדם בהחפזו או בשעת כעסו דבר שלא כהוגן אין ראוי לאחר להזכירו דבר זה, כי זה לו לעגמת נפש והלבנת פנים, כי גם נפשו שלו ירעה לו על זה, ולפי זה אי ס"ד דלא היה ניחא ליה להקב"ה מעשה זו דשבירת הלוחות לא היה מזכיר זה למשה בדברו אתו, אחרי כי אין הדברים מוכרחים לתכלית המאמר, כי די היה לו לומר ואכתוב וגו' אשר היו על הלוחות הראשונים ותו לא, ומדסיים אשר שברת, ש"מ דניחא ליה בזה, ודריש שהודה לו על זה.

15. המקנה מסכת קידושין הקדמה- פתחא זעירא

אמנם בענין החופה והקדושין נחלקו המפרשים יש אומרים שהקדושין היו במה שהוציאנו מכור הברזל ברכוש גדול כאמור תורי זהב נעשה לך עם נקודות כסף דהיינו ביזת מצרים וביזת הים כפירוש רש"י וכאשר אמר הש"ת בתחילת הגלות כבודו יתברך למשה רבינו ע"ה בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה. ויש אומרים שהקדושין היו בלוחות הברית במעמד הר סיני כמו שדרשו חז"ל בלשון הכתוב בלוחות ראשונות אשר שברת יישר כחך ששברת שעשאתן כפנויה. ונראה ששניהם אמת דהא קשה טובא במה שאמרו שעשאתן כפנויה דממה נפשך אם קבלת משה הלוחות מהש"ת היה בתורת שליח קבלה אם כן כבר נתקדשו בשעת קבלת הלוחות ואין ביטול הקדושין בשבירה כיון שכבר נתקדשו. ואם היה משה שליח הולכה מהש"ת אם כן הרי היה הזנות קודם הקדושין אפילו אם לא ישתברו כיון שעדיין לא מסרם לישראל. אלא העיקר הוא שהיו הקדושין בביזת מצרים ובביזת הים אלא שהיו הקדושין בתנאי על מנת לקבל את התורה כמו שכתוב בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים וגו', אם כן בשבירת הלוחות שלא נתקיים התנאי בטלו הקדושין למפרע וצריך לקדשם בלוחות שניות נמצא שעל ידי שבירת הלוחות היה הזנות קודם הקדושין...

16. כלי חמדה-פרשת עקב

<p>כנעש והוא חלק אלוקי מחסל כמסרש כהו"ק ויפה באפיו נשמת חיים וירושין ד' הוה"ק מאן דנפח מדלי" נחא איכ האדם הוא חלק אלוקי וכנעש הכול אמר הן ואיכ הוא באמת הוא בעלמו אמנס זה רק עיריז שמקבלין ישראל את האוה"ק אמנס בלא הוה"ק איצ"ט שיש להם שבע מלות בי"ט חיי"א ח"ן להם חלק ונחלה כהו"ק אף באומס המלות שכעשרת הדברות שהם בין אדם לחבירו ושמוהר"ן עליהם וי"ל שזה ענין חו"ן שניסוף בדברות האחרונות בעשרת הדברות ובדברות הראשונות וזוה"ל המהכרין ונראה שגודש מ"ש המקובלים שאלו הוא מלכות והנה בדברות הראשונות מודכנו ישראל כמלאכי השדה והסניגו בעלמם שכל המלות האלה בישראל הם להחזיק עליהם מלכות שמים וזה אשר נוסף להם כשנלטו ע"ז כבי"ט אמנס בדעו"מ האחרונות נפסו הוואו"ן לכרות זה שכל מלות אלו שורשם מנכות היינו שיקבלו עליהם עול מלכות שמים ובלא זה ח"ן חננה על מבור דסייעו להורות דכל מלות האחרונות שהם בין אדם לחבירו יש להם מבור ע"ש המלות הראשונות שהם בין אדם למקום והלוח השני בלא הראשון אינו כלום וכזה נראה שמרע"ט שיכר את ב' הלוחות בהסכמת הש"י :</p> <p>ו"י"י כזה פירוש הנמ' דמרע"ט שיכר את הלוחות מדעתו והסניג' הקב"ה עמו מה דרש ק"ו ומסו"מ בהו"מ אמר הוא ק"ו הא אינו ומסו"מ אמנס להניל איש דמהק"ו לא נשמש אל"ף שישראל אינן רחוקין להלוח ששמות שבי"ט אדם למקום חנ"ג הלוח השני ששמות שבי"ט אדם לחבירו מנין וזה ה"י מדע"ט והסכמת הקב"ה עמו דלוחות שבי"ט אדם לחבירו אי"ל מקום עמי"א מורה אי"ל מלות שבי"ט אדם למקום ויש לפרש עמי"א ד' רש"י ז"ל לתם כפי"ט ששנייה שום</p>	<p>זמשרה על לוח זה ושפיר שיכר שניהם אר"ק וכנה מחנלל בעלמו שליט ע"פ האמת מ"מ דרך דרש יש מקום לומר קן הואיל ונפק מפות"י דר' פקן אמר שמואל :</p> <p>אמנם לענין לומר עמי"א כדווחא דהנה יש לטי' לפ"ד קמב"ן ז"ל כפי' יתברך דמשה דברות הראשונות המס מלות שבי"ט אדם למקום ומשה דברות האחרונות המס מלות שבי"ט אדם לחבירו והנה מלאנו בקרא חובר עלב"ס אפרים הנח לו והיינו שצ"י אחרות שבי"ט לנסוף יכירו אחרות הש"י ג"כ כי זה בזה חל"י כמו"ש רש"י ז"ל המילוק בין ישראל דכתיב כהו שבעים נפש" וי"ן אוה"ע דכתיב כהו נפשות איכ אמאי מרע"ט שיכר ב' הלוחות ה"י לו להחזיק את הלוח השני דכתיב ב"י המלות שבי"ט אדם לחבירו לכן פירש רש"י ז"ל לתם כפי"ט ששום המס שה"י על שני הלוחות כפי"ט כל עשרת הדברות ושפיר שיכר שניהם וז"י דרך דרוש א"ך למ"ב שה"י כפי"ט על לוח אחד חמשה ועל לוח הב' ג"כ חמשה דברות נראה שהענין שמרע"ט שיכר את הלוחות דמרע"ט דן שמלות שבי"ט אדם לחבירו ח"ן להם מקום חנ"ג הם המלתי"ט באחרות הש"י אמנס כהנה מומרים לעמי"א ח"ן להם שייכות ככל דהוה"ק אף במלות שבי"ט אדם לחבירו ונראה שזה הכוונה כהוה"ק ונראה לרש"י כמודד חני ד' היינו שאהבת רעים הוא רק מלות אלו אמנס מאמין שאני ד' אכל בלא זה ח"ן זה המס כנ"ג וכבר דיתרנו כמה פעמים שזה הוא היתרון שנתן הקב"ה לישראל בעשרת הדברות בפרט בדברות האחרונות שלב"א"ו גם בי"ט מוה"ק על פסוק רק שנתן לישראל במו"מ קדושת ישראל שיתקדשו על ידם ויהי"י להם עיריז דביקות להקב"ה ויש לפרש הקרא דהאבה לרישך כמודד חני ד' שהוא טעם על אהבת רעים כי דאני שישראל הוא</p>	<p>ד) מ"י יא ויהי' מקן ונו' את שני לתם וברש"י ז"ל לתם כפי"ט ששנייה שום ולר"ך ביאור :</p> <p>וראיתי להנאון אמנסעירדאס נס' כפי"ט ז"ל עמי"א דמוכר בירושלמי פ"ו שקלים כ"ז ה"י הלוחות כהו"מ ר"ש דן גמליאל אומר חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה רבנן אמרי עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה ובה רש"י ז"ל לפרש דהעיקר כפי"ט דעשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה ושחיה"ס ה"י שום וכזה איש מה שקשה לר"י אמר שמואל דמומר לעי"א לא הוי מומר לכל הוורס כולם איכ אמאי שיכר מרע"ט עמי"א מלות ח"ן דעשרה על לוח זה</p>
--	---	---

17. ספר ראשית חכמה - פרק דרך ארץ - הקדמה

כדרך ארץ הראוי לנהוג בו הנשים:

לעולם תשתדל האשה להיות צנועה וכשרה לעולם ונאה במעשיה חסידה עם בעלה ובניה, וגרסינן במדרש כה תאמר לבית יעקב, בשעה שנצטוה משה רבינו ע"ה לאמר תחלה לבית יעקב והם הנשים נצטוה לדבר עם הנשים לומר להם ראשי פרקים ודברים קצרים שהן משיגות להבין, ולמה נצטוה לדבר עם הנשים תחלה מפני שהן שולחות בניהן לבית הספר ומשימות עיניהם עליהם שיעסקו בתורה ומרחמות עליהם בבואם מבית הספר ומושכות לבם בדברים טובים ושומרות אותם שלא יתבטלו מן התורה ומלמדות אותם יראת חטא בילדותם ונמצאו הנשים הצדקניות סבה לתורה וליראה. וכאשר יבאו בעליהן ממלאכתן והם יגעים ועייפים יזכירום לקבוע עתים לתורה ולתת צדקה.

18. ספר חדושי אגדות חלק ראשון עמוד מג - מסכת שבת

בתחלה פרש עונשה כו' פי' שיותר טוב כאשר מסיים בטבו ושנשאר הטוב אצם ולא יראת העונש. ומאן דאמר בתחלה פירש השכר הפך הדבר, שאם יהיה מתחיל בעונשים יהיו יראים מן העונש ולא יהיה לבם אל התורה, ולכך התחיל תחלה בשכר לקרב את לבם אל התורה:

19. ריטב"א על מסכת שבת דף פז/ב

ומר סבר אתחומין נמי אפקוד. וא"ת והא ק"ל תחומין דרבנן. י"ל דלר' יוסי ס"ל לתחומין דאורייתא וכדאי' בפ' בכל מערבין. וא"ת והיכי איכא למימר דלא הפקיד אתחומין והא אל יצא איש ממקומו דמיניה ילפי' תחומין במרה הוא דכתיב. י"ל דבסיני נאמר אלא שנכתב במקומו ואמרו בתוספות דה"ה דאית לן למימר דאהוצאה לא אפקוד שאם לא כן היאך מוליכין כלים ואוהלים בשבת ואפשר שהיו טוענין אותן על גבי בהמותיהן ואמחמר דאסור לאו גרידא דומייתא דלאו תחומין דלא אפקוד:

20. רמב"ן על שבת דף פז/ב

אתחומין לא אפקוד. ... ואפשר דאלאו דמחמר לא אפקוד דאיסורי לאוין הן...

21. ספר שערים מצויינים בהלכה

אתחומין לא אפקוד. פרש"י הלכך כשנסעו מרפידים נסעו בשבת וכו'. הקשה בהגהות מצפה איתן האיך סתרו אהליהם בשבת דחשיב סותר ע"מ לבנות, ואין לומר דמאתמול סתרו, דמנא ידעי בע"ש שיצטרכו לנסוע למחר. ועי' בעמק הנציב (פ' שלח דף נו) שכתב בפשיטות דכבר היו אהליהם מקופלים בע"ש, ואי סתרו אהליהם בשבת הא הוי אהל ארעי. וכ"כ בספרו משיב דבר (ח"ה סי' צא) וזכ"ה תת"ס (ד"ה ואני) מפרש דבכל המלאכות שעשו דהוה שנים שעשו עי"ש

22. תוספות מסכת שבת דף פז עמוד ב

כאשר צוך במרה - ואם תאמר מנא ליה דבמרה איפקוד אשבת דילמא כאשר צוך בפרשת מן דאשכחן דיני שבת כתובין שם את אשר תאפו אפו וגו' וי"ל משום דבכיבוד אב ואם נמי כתיב כאשר צוך ומסתמא כי היכי דהאי כאשר צוך במרה הכי נמי האי וכן מוכח בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נו:) דאיתמר מילתיה דר' יהודה אתרווייהו וא"ת וכיון דבמרה איפקוד אשבת היכי אמרינן בפ' כל כתבי (לקמן קיח:) אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' וכתוב בתריה ויבא עמלק אמאי קרי להאי שבת ראשונה כיון דבמרה נצטוו והא לא היתה שבת ראשונה דמעיקרא כתיב ויסעו מאילם ויבאו וגו' ואמרינן בסמוך דאותו היום שבת היה ועוד מקשים דמשמע מתוך הפסוקים ששתי שבתות היו

קודם ראשונה כשנסעו מאילם ואחר אותו שבת ירד להם המן וכתוב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה וגו' ויניחו אותו עד הבקר וגו' [ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ששת ימים תלקטוהו וגו' ויהי השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו'] משמע שבשבת שלישית שאחר מרה היא.

23. שו"ת בנין ציון סימן צא

כתב מעכ"ת נ"י וז"ל - ילמדנו רבינו בעובדא דאתא לידן פעה"ק ירושלם ת"ו יום ג' כ"ג לירח אדר שני שנת תר"ח העבר לפ"ק נימול א"י אחד שבא הנה ממדינת מאראקא לשם גירות בפנינו בד"צ דקהל אשכנזים הי"ו וקיבל עליו המצות כדין וכדתה"ק ובש"ק שלאחריו עדן/עדין/ לא היה נתרפא ממילתו ולא טבל עודנה הגידו לי לאמר מזריזתו במצות איך הוא נזהר בשביתת שבת הגם שהוא עודנה/עודנו/ בכלל חולה שאב"ס = שאין בו סכנה = אינו מניח לגוי להבעיר אש בביתו והשבתי להם לדעת לא מבעי' שמותר לו לעשות מלאכה בשבת אלא אפילו מחויב ומוזהר על יום ולילה לא ישבותו וחייב לעשות מלאכה בשבת כ"ז שלא טבל

לשם גירות וכה עשו השומעים למשמעתי והלכו אצל הגר והגידו לו בשמי כן בש"ק לאחר תפלת המנחה וכן עשה כי כתב איזה אותיות ויהי ביום המחרת כאשר נשמע הדבר בעה"ק ת"ו פה צווחו עלי חכמי ספרד וחכמי אשכנזים הי"ו על דבר חדש הלזו אשר לא נשמע מעולם אחרי שכבר קבל עליו כל המצות בשעת מילה וכבר נימול ועומד ומצפה בכל יום לטבול לכשיתרפא שיהי מותר לו לחלל וכש"כ שיהי עליו חיובא ומצוה לחלל ש"ק והמה זוכרים כמה גרים שנימולו פעה"ק ת"ו ולא נשמע כזאת ומנין לי לחדש דבר אשר לא שערם הראשונים והשבתי להם אולי מקום הניחו לי להתגדר בו. ואמינא טעמא דידי האמנם מהראוי היה להתייעץ בזה עם חכמי ורבינו עיה"ק פה הי"ו טרם נעשה המעשה אמנם מחמת כי כבר היה אחר תפלת המנחה לעת ערב ובין כך יצא ש"ק ובעיני הי' הדבר פשוט שאין כאן איסור כלל ומכש"כ דלית בי' דררא אי' דאורייתא ובדרבנן עבדינן עובדא כו' וכש"כ שלענ"ד אין כאן איסור לא דאורייתא לא דרבנן כ"א מצוה בחילולו ש"ק אחרי שמעכת"ה אמרתם מכה סברא אמנם לדעתי אינו כן אב"ע סברא אב"ע גמרא איבע"א סברא כיון דקיי"ל כחכמים וכו' יוחנן יבמות (דף מ"ו) דאינו גר עד שימול ויטבול וכמ"ש הרמב"ם פ"ד מה"ל איסורי ביאה ובטוש"ע י"ד (ס' רס"ח) וכיון דקיי"ל כרשב"ל וכו' סנהדרין דף נ"ח ע"ב גוי ששבת ח"מ דכתיב יום ולילה לא ישבותו ולרבינא אפי' בשני בשבת וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ' עשירי מהל' מלכים דין ט' אלא דפשטא דהש"ס משמע מיתה בידי אדם דאזהרתן זו היא מיתתן ודעת הרמב"ם דוקא בז"מ ב"נ = ב"ז מצוות בני נח = ב"ד ממיתין עליהן כשידינו תקיפא אבל בגוי ששבת ב"ד מכין ועונשין אבל אין ממיתין שאינה בכלל שבע מצוות ב"נ יעו"ש בכ"מ והרי כ"ז שלא טבל אינו גר ועדיין הוא ב"נ כאשר מבואר א"כ במאי נפקע ממנו מצות יום ולילה ל"י = לא ישבותו = שנצטוה עליו והאין יוכל לפטור א"ע ממצוה שנצטוה בו במה שיהי' גר ויהי' לו דין ישראל לאחר שיטבול הלא לדעת הרמב"ם ז"ל שם בהלכה י"ג מפרכסת מותר לישאל ואסור לב"נ משום אמ"ה דבב"נ במיתה תלייא רחמנא ולא בשחיטה (דלא כהרשב"א יעו"ש בכ"מ) היעלה על הדעת שיהי' מותר לו להקל על עצמו לאכול מפרכסת קודם הטבילה כיון דעדיין ב"נ הוא ולא גר וא"כ כן מה לי קולא דמפרכסת או קולא זו להתירו לעבור על מה שנצטוה יום ולילה ל"י וא"כ אדרבא לרומעכ"ל שרוצים להקל לעבור על מה שנצטוה להביא רא' ועוד האריך מעכ"ת נ"י בהראותו רב חריפותו ובקיאתו לחזק דבריו האלה.

תשובה - פסק מעכ"ת נ"י שגר שמל ולא טבל אסור לשמור שבת מפני שעדיין אינו גר ולא יצא מכלל בן נח אשר לא חשו לו חכמי ירושלם נ"י - חקרת בשאר מקומות שמקבלים גרים ונאמר לי שגם שם מעולם לא הקפידו על זה שלא ישמור הגר שבת קודם הטבילה. ונתתי אל לבי למצוא טעם לזה אחרי שלכאורה פסק מעכ"ת נ"י מוסד על אדני הדין ואמת אבל א"ע ראיתי שהדין עם המנהג דכבר מצד הסברא יהי' מתנגד אל השכל אחרי שמילת הגר נקרא ברית שמברכים עלי' כורת הברית כדאמרינן שבת (דף קל"ז) וגם שבת נקרא ברית כדאמרינן שם (דף קל"ב) איך נאמר אחר שנכנס לברית האחת יהי' מוכרח להפיר ברית האחרת שכרת הקב"ה עם ישראל מקיימי מצותיו ולכן נלענ"ד דאף שעדיין לא נכנס לכלל ישראל גמור עד שטבל מכ"מ משה שנכנס לברית מילה כבר נבדל מכלל ב"נ וכעין זה כתבו התוספ' בכריתות (דף ט') אמה דאמרינן שם דאבותינו נכנסו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים ויליף מילה ממה דכתיב כי מולים היו כל העם היוצאים וכתבו התוספ' ואע"פ שאותן שהיו נמולים בימי אברהם לא

מלו אותם ביציאת מצרים מכ"מ מעיקרא כשמלו עצמן מלו ליכנס בברית המקום וליבדל משאר אומות וגם כי עתה טבלו עכ"ל **הרי בפ"י שכבר קודם טבילה ע"י מילה לבד נכנסו לברית ועי"ז נבדלו משאר האומות וא"כ גם זה שז"ל שמל ולא טבל דמי לזה שנכנס לברית ועי"ז נבדל משאר האומות וע"כ אין עליו עוד מצות יום ולילה ל"י של ב"נ ולכן לא**

בלבד שמותר לגר כזה לקיים שבת אלא אפשר לצדד ג"כ שחובה עליו לקיים ע"פ מה שכתבתי בספרי ע"ל ביבמות (דף מ"ו) בתוספ' ד"ה כי פליגי לתרין קושית התוספ' שם שהקשו לר"ע ל"ל תושב ושכיר למעט גר שמל ולא טבל מפסח תיפוק ל' דאינו גר עד שימול ויטבול ותיצתי דשפיר צריך קרא כיון דפסח אכלו במצרים לאחר שמלו וטבילה לא הי' עד מ"ת א"כ ה"א דגם לדורות יאכל גר שמל ולא טבל מפסח לכן צריך קרא למעט. **והנה בשבת (דף פ"ז) אמרינן דעל שבת נצטוו ישראל במרה וכן מוכח מהכתובים**

שכבר קיימו ישראל שבת קודם שבאו להר סיני שהרי הספור של המן שעליו נאמר עד אנה מאנתם הי' קודם סיני כמבואר (שם שבת פ"ו) **וכיון דטבילה לא הי' עד סיני ע"כ קיימו ישראל שבת כשמלו ולא טבלו** אף שב"נ מוזהר על יום ולילה ל"י (וכבר העיר על זה בס' פ"ד פ' בשלח ע"ש) **וע"כ צ"ל או שגזיה"כ הי' שלענין שבת יצאו מכלל ב"נ** ונילף משם כמו דהוי גמרינן גם לענין פסח אי ליכא מיעוט או כאשר כתבנו שע"י שנכנסו לברית מילה נכנסו ג"כ לברית שבת ועכ"פ איכא למילף מישראל קודם מ"ת שגר שמל ולא טבל מותר לקיים שבת או אם נאמר כאופן השני ששתי הבריתות כאחת נחשבו חייב לקיים שבת. ולכן לענ"ד יפה נהגו שלא לכוף לגר שמל ול"ט לעשות מלאכה בשבת. ואם צדקתי במה שכתבתי במקום אחר שציווי שביתת ישראל ואזהרת שביתת ב"נ אינם מענין א' שבוה תלוי בל"ט מלאכות ובוה תלוי במלאכת טורה ויגיעה מצאנו אפילו למי שלבו נוקפו לומר שגר שמל ול"ט מותר לקיים שבת פשר דבר על ידי שיעשה מלאכת יגיעה שאינה מל"ט מלאכות כגון שישא משא ברשות היחיד כנלענ"ד הקטן יעקב.

24. שו"ת עונג יום טוב הקדמה

(כב) ובוזה יובן לנו ברייתא בב"ב (ד' קי"ט) מיתבי א"ר חידקא שמעון השיקמוני הי' לי חבר מתלמידי ר"ע וכך הי' ר"ש השיקמוני אומר יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה אם לאו. וראוי'

היתה פרשת נחלות ליכתב ע"י משה רבינו אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן. ויודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שנא' מחללי מות יומת אבל לא היה יודע באיזה מיתה יומת וראוי היתה פרשת מקושש שתכתוב ע"י משה רבינו אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו. ללמדך שמגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב. והנה מה שהקדים לומר דר"ש השיקמוני היה מתלמידי ר"ע היה אפשר לומר הכונה בזה משום דאמרינן בחגיגה (ד' ו') ר"י אומר כללות נאמרו בהר סיני ופרטות באהל מועד נאמרו. ור"ע סובר כללות ופרטות נאמרו בהר סיני א"כ לר"י ש היה אפשר לומר כמו דבהר סיני לא נפקדו ונצטוו רק אכללות ולא אפרטות **ה"נ במרה אף שנצטוו אדינין ועל השבת מ"מ לא נצטוו אלא על הכללות ולא על הפרטות ולהכי נסתפק בהם משה. אבל כיון שהוא היה מתלמידי ר"ע ור"ע סובר כללות ופרטות נאמרו בהר סיני ומסתמא כשנצטוו במרה נצטוו נמי על הפרטים וע"כ שהי' יודע שהמקושש**

במיתה ובנות צלפחד יורשות. אמנם אכתי יש לדקדק בהך ברייתא מכדי האי מעשה דמקושש קדים בפ' שלח ומעשה דבנות צלפחד בפ' פנחס וכן במעשה נמי קדים מעשה דמקושש למעשה דבנות צלפחד דמקושש זה צלפחד כדאייתא בשבת (ד' צ"ו ע"ב) בדברי ר"ע גופא שם. א"כ מ"ט הקדים התנא ענין דבנות צלפחד לענין מקושש ויובן עפ"י מה דקשה לי ביבמות (ד' ה') דבעי למילף דעשה דוחה לל"ת שיש בו כרת מפסח ומילה ותמיד דדחו שבת. וקאמר הש"ס מה לכולהו שכן ישנן לפני הדיבור. וקשה דהא שבת נמי ישנה לפני הדיבור דהא במרה נצטוו עלי'. וכיון דעשה שלפני הדיבור דוחה לל"ת שיש בה כרת דלפני הדיבור. ה"ה לעשה שלאחר הדיבור דוחה לל"ת שלאחר הדיבור. ואין לומר דעשה שלפני הדיבור חמיר טובא ודחי אפילו לל"ת שישנה לפני הדיבור. אבל עשה שלאחר הדיבור קיל ולא דחי אפילו לל"ת שלאחר הדיבור. דהא באמת אמרינן בירושלמי הובא בתוס' קדושין (ד' ל"ז) דעשה שלפני הדיבור קיל ולא דחי עשה דמצה את הל"ת חדש. והא דאמר ביבמות ומכילהו נמי שכן ישנן לפני הדיבור דמשמע דלפני הדיבור חמיר. כבר ביאר השא"ר ז"ל (בס' צ"ו) שאין הטעם משום דישנה לפני הדיבור חמיר טפי. אלא הכי קא מקשה הש"ס שכיון שישנה לפני הדיבור ונשנה לאחר הדיבור אלים למידחי ל"ת דשבת ע"ש בדבריו ז"ל. וא"כ אכתי קשה כמו שמצינו דעשה שנאמר לפני הדיבור ונישנית לאחר הדיבור כמו פסח ומילה דחי ל"ת שישנה לפני הדיבור ונישנית לאחר הדיבור. ה"נ גילף שדוחה עשה דלאחר הדיבור גרידא ל"ת דלאחר הדיבור גרידא. וכמדומה לי שמצאתי קושיא זו ג"כ בס' מעה"ח. ונראה לי ליישב דאמרינן בשבת (ד' פ"ז) ששי למאי רבא אמר לחנייתן ר"א בר יעקב אמר למסען וקמפילגי בשבת דמרה דמ"ס אשבת איפקוד אתחומין לא איפקוד ומ"ס אתחומין נמי איפקוד. ופירשו רש"י ותוס' דתחומין היינו הוצאה דהוצאה לא איפקוד במרה שעל כל המלאכות נצטוו חוץ מהוצאה. וקשה מ"ש דנצטוו על כל המלאכות ולא נצטוו על ההוצאה:

ולולי דבריהם ז"ל היה נראה לפרש דבמרה לא נצטוו על שום מלאכה ורק בזכור לחוד נצטוו ולא בשמור וזהו אשבת איפקוד אתחומין לא איפקוד היינו אזכירה דשבת איפקוד לקדשו. ומ"ד אשבת איפקוד ואתחומין נמי איפקוד סובר דאע"ג דלא נצטוו על שום מלאכה מ"מ אהוצאה איפקוד דהוצאה שניא מכל המלאכות דהוי הלכתא רבתא לשבת כמש"כ הפנ"י בשבת (דף פ"ז) דהכי מצינו שגם הנביאים הוכיחו את בני דורם אהוצאה כדכתיב בירמ' ולא תוציאו משא ביום השבת ע"ש. ומ"ד דאתחומין לא איפקוד סובר כי היכי דלא איפקוד אכל מלאכה ה"נ לא איפקוד על ההוצאה. ולפ"ז א"ש הא דפריך ביבמות מה לכולהו שישנן לפני הדיבור דשבת אינה לפני הדיבור דאף שנצטוו במרה לא נצטוו רק על הזכירה ולא על השמירה ומלאכות ולא היו לפני הדיבור [ומיושב בזה מה שהקשו התוס' שם אהא דאמרו אלמלא שמרו ישראל שבת הראשונה לא הי' שולטת בהן שום אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וכתיב בתר' ויבוא עמלק ע"ש. והקשו התוס' דאמאי קרי לה שבת ראשונה הלא במרה נצטוו על השבת וזה היה שבת שלישית אחר מרה. ולדברינו א"ש דבמרה לא נצטוו על המלאכות רק על הזכירה לחוד ולהכי חשיב לי' שבת ראשונה. דבאותו שבת שנצטוו עלי' שלא ללקוט מיד עברו ע"ז ולהכי קרי לי' שבת ראשונה]:

25. ספר גור אריה על במדבר - פרק טו פסוק לב

ואף על גב דבמרה אפקידו על שבת (שבת פז ע"ב), ומוכח מן המקרא דהיה קודם שבת זה ב' שבתות, כמו שכתבו התוספות בפרק רבי עקיבא (שם), ואם כן היו יותר שומרים מן שבת אחת, דסבירא ליה כמאן דאמר בפרק רבי עקיבא (שם) אף על גב דאפקידו במרה על שבת - אתחומין לא אפקידו, ולכך לא נקרא 'שבת ראשונה', כיון דלא אפקידו אכל המצות. **ואפילו למאן דאמר דאפקידו גם כן אתחומין, נראה, כיון דלא כתב בתורה שבת של מרה, רק "שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו" (שמות טו, כה), לא הוי זה בכלל תורה שנתן לישראל, כי לא היה זה רק כמו שאר המצות שנתן קודם שקבלו התורה, כמו שאר מצות בני נח.** ובפרק ארבע מיתות (סנהדרין נו ע"ב) 'עשר מצות נצטוו ישראל במרה; שבע שקבלו עליהם בני נח, הוסיפו עליהן שבת ודינין וכבוד אב ואם', עד כאן. **מדקאמר 'הוסיפו עליהן וכו'', שמע מינה שענין המצות שנצטוו במרה משפטם כמו שבע מצות לבני נח, ולא נחשב זה מכלל שבת שכתב בתורה.** והחילוק, שאין להם רק כללות ולא פרטות ודקדוקים, שלא נתנו להם רק הלכות שבת, ולא דקדוקיה ופרטותיה. ולפיכך לא נקרא 'שבת ראשון' רק כאשר כתב בתורה שבת, והוא שבת של פרשת המן (שמות טז, טו-כט), ואז ניתנו פרטותיה ודקדוקיה. ועיין לעיל בפרשת בשלח:

26. פני יהושע מסכת שבת דף מז עמוד ב

בד"ה דכל היכא דמכוין איכא איסורא דאורייתא וא"ת דהכא בכיבוי ליכא איסורא דאורייתא לר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא כו' עד סוף הדיבור. ובילדותי הייתי רגיל לתרץ קושיא זו דהא דשמעינן ליה לר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור היינו דפטור מחיוב חטאת כיון דליכא איסור סקילה והיינו משום דמלאכת מחשבת כתיב במשכן וקרא דכל העושה מלאכה יומת נסמכה למלאכת המשכן כדאיתא סוף פרק קמא דחגיגה [דף י' ע"ב] דמהאי טעמא קרי לה התם הררים תלויים בשערה וכפירש"י שם. וא"כ לפי"ז כיון דלית ביה חיוב מיתה משום הכי פטור לר"ש מחטאת אבל מ"מ איכא למימר דר"ש מודה דאסור מדאורייתא משום לאו דלא תעשה כל מלאכה שנאמר בסני קודם מלאכת המשכן ובסנהדרין [נ"ו ע"ב] נמי אמרינן דבמרה נצטוו עליה וא"כ אין סברא לפוטרו משום מלאכת מחשבת שלא נאמר עד הקמת המשכן בשנה שניה. ועוד דהא אפילו במלאכת יום טוב שנצטוו בפרשת החודש הזה לכם והתם סתמא כתיב כל מלאכה לא יעשה בהם ומהיכא תיתי לחלק במלאכה שאינה צריכה לגופה בין יום טוב לשבת. א"כ לפי"ז הוי אתי שפיר טובא סוגיא דהכא ובוזה נתיישבו לי ג"כ כמה סוגיות בגמרא אלא לפי שמצאתי בסוגיא דגמרא דלעיל (דף מ"ד) [מ"ב ע"א] דשמואל דס"ל כר"ש ומש"ה מקשה הש"ס עליה דשמואל דאסור לכבות גחלת של עץ בשביל נזק רבים א"כ משמע להדיא דלר"ש דפוטרו במלאכה שאינה צריכה לגופה על כרחך מדאורייתא מותר לגמרי וליכא אלא איסורא דרבנן דאי ס"ד דלאו אית ביה לא הוי מקשה הש"ס התם מידי דנהי דבר"פ הנחנקין [פ"ז ע"ב] מחלק הש"ס בכה"ג גופא בין שגגות לאו לשגגות כרת מ"מ במזיד ובמתכוין לא שייך לחלק בין איסור לאו לאיסור כרת א"כ לפי"ז מקשי התוספות שפיר...

27. הקדמה למס' שמחות

ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים וגו' וכתוב (במדבר ח) כי לי כל בכור [וגו'] ביום הכותי כל בכור וגו' (ואתה משיב) א"ר יוחנן אע"פ שהכה אותם מכת מות מחצי הלילה היתה נפשם מפרפרת בהם עד הבוקר משל הדיוט אומר נתת פת לנער הודע את אמו אף הקדוש ברוך הוא אמר אודיע לבני המיתה המשתקת הזאת ששונאיהם היאך מתים בה אלא תשמור נפשותם עד הבוקר כדי שיראו בני בשונאיהם.

28. המאור: ניסן תשע"א

"ולפי"ז לכאן יש להבין את הקושי שהעלינו לגבי הסתירה בנוסח התפילה. בתפילת שחרית אומרים "ממצרים גאלתנו... כל בכוריהם הרגת" ומשמע שגאולת מצרים היתה קודם להריגת הבכורים. ומטו משמיה דהג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל דביאור הנוסח הוא ע"פ מימרא דרבי יוחנן בהקדמה למסכת שמחות, שמתו הבכורים ביום ולא בלילה, ושיש חילוק בין זמן הכאת הבכורים (שהיה בלילה) וזמן הריגת הבכורים (שהיה ביום). פרעה ציוה למשה שיצאו בלילה לאחר חצות ומשה אמר שיצאו רק ביום. אבל עצם 'הגאולה והפדיון' היתה קודם מיתת הבכורים ביום, וכדיוק לשון התפילה בשחרית, "אמת ממצרים גאלתנו ה' אלוקינו ומבית עבדים פדיתנו כל בכוריהם הרגת ובכורך ישראל גאלת." בשחרית דוקא מספרים אירועי היום ולכן איירי בהריגת הבכורים שהיה באמת לאחר הגאולה. אבל בתפילת ערבית אומרים "המכה בעברתו... ויוציא את עמו ישראל וכו'" דהכאת הבכורים אכן היתה בלילה קודם היציאה ולכן מזכירין הכאת הבכורים בתפילת הלילה. (ודבר מבהיל כמה מדוייק לשון התפילה אשר תקנו חז"ל, וכמה מרגניתא טבתא איכא למישכח ביה ע"י עיון בלשונות דלא משגיחין בהו!)"

" ולפי"ז יש לבאר הא דקס"ד בגמ' שבת פז ע"ב דמכת בכורות היתה ביום לאחר יציאת מצרים, דכיון דהריגת הבכורים היתה לאחר היציאה, קס"ד דכוונת הברייתא למיתתם שהיתה ביום לאחר יציאתם, אלא מתרצינן דאירינן בהכאתם שהיתה בלילה קודם יציאתם."

29. תוספות מסכת שבת דף פז עמוד ב

ואותו יום חמישי בשבת היה כו' - ואם כן ברביעי שחטו פסחיהם ונמצא בשבת שעברה לקחו פסחיהן שאז היה בעשור לחדש ועל כן קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול כדאמרינן במדרש (שמות רבה/תנחומא/ פ' בא) כשלקחו פסחיהם באותה שבת נתקבצו בכורות אמות העולם אצל ישראל ושאלום

למה היו עושין כך אמרו להן זבח פסח לה' שיהרוג בכורי מצרים הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל ולא רצו ועשו בכורות מלחמה והרגו מהן הרבה וה"ד למכה מצרים בבכוריהם.

30. שו"ע אורח חיים - סימן תל

(א) **שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, מפני הנס שנעשה בו:** הגה - והמנהג לומר במנחה ההגדה, מתחלת עבדים היינו עד לכפר על כל עונותינו; ופוסקים לומר ברכי נפשי (מנהגים):

31. שפת אמת על שבת דף פז/ב

שם בגמ' ראשון לעבודה, פירש"י לסדר עבודת ציבור תמידין כו', **ויתמא דהא בסוף פקודי משמע דבימי המילואים נמי הקריב משה התמידין**, וכדפירש"י שם ויעל וגו' העולה ואת המנחה של תמידין דאף ביום השמיני כו' שימש משה והקריב קרבנות צבור, משמע דכ"ש שהקריב בימי המילואים, [וכן פי' הרמב"ן שם שכן נצטוו משה וזה אשר תעשה עה"מ שיעשה כן בימי המילואים, וכן פי' הראב"ע בפ' תצוה בפסוק הנ"ל ע"ש, וכן פי' רש"י בפ' פנחס בפ' התמיד דהא דכתיב בפ' תצוה וזה אשר תעשה הוא לימי המילואים ע"ש], **ואולי כיון דזה הי' מילואים וחינוך העבודה לא חשבינן לי', ועיקר העבודה התחיל מיום השמיני, ושבעת ימי המילואים לא היו אלא הכנה**, [אכן בפ' הראב"ד בתו"כ פ' שמיני מבואר דהא דכתיב וזה אשר תעשה עה"מ קאי אהא דכתיב מקודם שבעת ימים תכפר עה"מ משמע אחר שבעת ימים כו', ובפרשת עשי' בכל ימי המילואים לא תמצא עשיית התמיד ע"ש]:

32. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף פז עמוד ב

אמרי ליה רבנן אייר דההיא שתא עבורי מעברתא. **ויש לדקדק דהא בין לרבנן בין לר' יוסי לא ניתנה תורה אלא ליום נ"א [של] שני של מועד, וא"כ אנן דעבדינן עצרת לעולם ביום חמישים היאך אנו אומרים שהוא זמן מתן תורה**, וי"ל דסבירא לן השתא דאין מתן תורה תלוי בנ' לעומר או ביום נ"א, אלא שיהיה לרבנן בששה, ובשבעה בו לר' יוסי, ואנן קבעינן שבועות לעולם וביום ששה לסיון לרבנן ובשבעה בו לר' יוסי כשאר המועדות שעיקר קביעתם על ימים ידועים לחדש, ומיהו ק"ל הא דתניא במסכת ר"ה (ו' ב') עצרת פעמים חמשה פעמים ששה פעמים שבעה כלומר פעמים בחמשה בסיון פעמים בששה בו פעמים בשבעה בו ומשמע דק"ל כההיא מתניתא, וא"כ אף בימי החדש אין היום מסויים כי פעמים שאנו עושים שבועות בחמשה בסיון לחמישים לעומר והוא אינו ביום מתן תורה עצמו לא למנין ימי החדש ולא למנין ימים שלאחר הפסח, **וי"ל דלהיא מתניתא דהתם סבירא לן דלעולם קביעות יום מתן תורה לחמישים יום של יום שני של פסח דסבירא לן דאייר דההיא שתא לא עברוה כלל ויום מתן תורה ליום חמישים היה, והא מתניתא דהכא מוקמינן לה כר' יוסי כדמוקמינן אידך לעיל, ולר' יוסי יום מתן תורה היה ליום חמישים ואחד, אבל קביעות יום שבועות לעולם בשבעה בסיון ולית ליה מתניתא דמסכת ר"ה**, וכן הצעתי לפני רבותי.

קבלת התורה ביום נ"א לספירה?

שבת פו-פז

משה שווערד

1. ספר מגן אברהם על או"ח סימן תצד:

קשה לי היאך אנו אומרים בשבועות יום מתן תורתנו הלא קי"ל כר"י דאמר בז' בסיון נתנה תורה דהא קי"ל דבעי לפרושי ו' עונות כמ"ש בי"ד סימן קצ"ו (וכמדומה שראיתי קושיא זו באיזו פוסק) ולדידן לעולם שבועות בו' בסיון ובאמת הרמב"ם פרק ה' מהלכות אבות הטומאה פסק דא"צ לפרוש רק ג' עונות וכתב הכסף משנה בגירסת הרמב"ם והרשב"א דחכמים סבירא להו ג' עונות ופסק כוותיהו ע"ש. וא"כ מנהגנו הוא על פי הרמב"ם ומ"ש בי"ד כר' יוסי היינו לחומרא (" ומה שקשה עוד דהתורה ניתנה ביום נ"א לספירה דהא יצאו ממצרים ביום ה' והתורה ניתנה בשבת כבר תירץ ה"מ דבא לרמוז לנו י"ט שני של גליות. ואפשר דהיינו דקאמר יום אחד הוסיף משה מדעתו ואין כאן מקומו. ...

2. תוספת ברכה [שמות י"א]:

אך אני תמה מאוד, איפה ראה ולקח בעל מגן אברהם כי אנו אומרים בשבועות יום מתן תורתנו, והלא בכל נוסחאות התפלה הלשון „זמן“ מתן תורתנו, וכן אנו אומרים. וכמו בפסח וסכות, ולשון „זמן“ מקיף כמה ימים, כמו זמן חרותנו (בפסח) וזמן שמחתנו (בסכות) מקיף הזמן שבעת ימים, וכאן בשבועות יקיף „הזמן“ את ימי ההגבלה שמתיחסים לנתנת

התורה, כנודע בפרשה, ולא ראיתי למפרשי השריע שיעירו על זה, וביותר פלא על בעל מחצית השקל, שכל ענינו לדייק ולפרש דברי המגן אברהם, ולא העיר על זה. ובדרושי הגאון חתם סופר מ"ח ליישב קושית המג"א, ולא עמד על הערה זו בדבר הנוסח. ולא יתכן כלל לומר, דלפני המגן אברהם הי' בנוסחאות התפלה יום מתן תורתנו, זה לא יתכן כלל, כי הן הנוסחא „זמן מתן תורתנו“ ישנה מאוד, ובאה בספרי הפוסקים הראשונים, בנוסח התפלה להרמב"ם, באבודרהם וכל"בו, ועוד. בעוד שעל פטירתו של בעל מגן אברהם עברו זה מקרוב (שנת תרצ"ב) אך כמאתים וחמשים שנה, ואם כן אין ספק שהי' לפני הנוסחא כמו שהיא לפנינו, זמן מתן תורתנו, ולכן אין קץ לפלא עליו.

3. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף פז עמוד ב

אמרי ליה רבנן אייר דההיא שתא עבורי מעברתא. ויש לדקדק דהא בין לרבנן בין לר' יוסי לא ניתנה תורה אלא ליום נ"א [של] שני של מועד, וא"כ אנו דעבדינן עצרת לעולם ביום חמישים היאך אנו אומרים שהוא זמן מתן תורה, וי"ל דסבירא לן השתא דאין מתן תורה תלוי בנ' לעומר או ביום נ"א, אלא שיהיה לרבנן בששה, ובשבעה בו לר' יוסי, ואנן קביענן שבועות לעולם וביום ששה לסיון לרבנן ובשבעה בו לר' יוסי כשאר המועדות שיעקר קביעותם על ימים ידועים לחדש, ומיהו ק"ל הא דתניא במסכת ר"ה (ו' ב') עצרת פעמים חמשה פעמים ששה פעמים שבעה כלומר פעמים בחמשה בסיון פעמים בששה בו פעמים בשבעה בו ומשמע דקי"ל כההיא מתניא, וא"כ אף בימי החדש אין היום מסויים כי פעמים שאנו עושים שבועות בחמשה בסיון לחמישים לעומר והוא אינו ביום מתן תורה עצמו לא למנין ימי החדש ולא למנין ימים שלאחר הפסח, וי"ל דלהיא מתניא דהתם סבירא לן דלעולם קביעות יום מתן תורה לחמישים יום של יום שני של פסח דסבירא לן דאייר דההוא שתא לא עברוה כלל ויום מתן תורה ליום חמישים היה, והא מתניא דהכא מוקמינן לה כר' יוסי כדמוקינן אידך לעיל, ולר' יוסי יום מתן תורה היה ליום חמישים ואחד, אבל קביעות יום שבועות לעולם בשבעה בסיון ולית ליה מתניא דמסכת ר"ה, וכן הצעתי לפני רבותי.

4. ספר מנחת חינוך - מצוה שט - אות ב

וביום החמשים זה שהיה יום שניתנה בו תורה וכו'. נראה דעתו כפסק הברייתא דסדר עולם המובא בש"ס דשבת פ"ח ע"א בפרק רבי עקיבא בסוגיא דר' יוסי ורבנן, דערב שבת יצאו ישראל ממצרים ובשבת ניתנה תורה והיה אז ששה בסיון, כי ערב שבת היה ראש חדש ניסן, ואייר היה ביום ראשון כסדר החדשים, וסיון ביום שני, והיה אז שבת יום הנפ והיה יום החמשים בשבת ששה בסיון, ואז ניתנה תורה כרבנן דאמרי בששה בסיון ניתנה תורה, עי"ש דמוקי להברייתא כרבנן, א"כ ניתנה תורה ביום טוב. אבל לפי הברייתות אחרות המובאות שם דיום שיצאו ישראל ממצרים היה ביום חמישי, א"כ שבת שניתנה בו תורה היה יום חמשים ואחד לספירה ולא היה אז יום טוב, דיום טוב היה ביום ששי חמשים לספירה. ופולגתא דר' יוסי ורבנן הוא, דלר' יוסי היו החדשים כסדרן והיה ניסן מלא ואייר חסר, א"כ ניסן היה ביום חמישי ואייר ביום שבת וסיון ביום ראשון, ושבת היה ז' בסיון וניתנה תורה בז' בסיון, אבל יום טוב היה אז בששה בסיון היינו בערב שבת קדש, ולרבנן היה גם אייר מעובר ואיקבע סיון בשני בשבת ושבת היה ששה בסיון, אבל מ"מ לא היה יום טוב אז, רק בערב שבת היה יום טוב דהיינו

חמישי בסיון, דשניהם מלאים איקלע עצרת בחמישי בסיון, כי יום ששי היה יום החמשים לספירת העומר, עי"ש בסוגיא, אם כן לא ניתנה תורה ביום טוב. אך לפי הברייתא דסדר עולם דבערב שבת יצאו ישראל ממצרים, והיה יום הנף בשבת, ובששי בסיון ניתנה תורה, א"כ היתה נתינת התורה בשבת בששה בסיון ביום טוב של עצרת, ומנהגינו דאנו אומרים בחג העצרת זמן מתן תורתנו הוא על פי הברייתא דסדר עולם. **אבל לפי הברייתא דביום חמישי יצאו ממצרים, א"כ לכולי עלמא בין לר' יוסי בין לרבנן היה מתן תורה ביום אחר חג העצרת, עי"ש בסוגיא.** ועיין באו"ח במגן אברהם סי' תצ"ד [סק"א] הקשה היאך אנו אומרים זמן מתן תורתנו הא ביום נ"א לספירה ניתנה תורה, ולפי מה שכתבתי מנהגינו על פי הברייתא דסדר עולם. שוב ראיתי בחק יעקב או"ח סי' ת"ל [סק"ב] שכתב כן, ותמה על הטור שם שכתב בשם סדר עולם דעשור לחודש היה אז בשבת, הא בסדר עולם מבואר דערב שבת יצאו א"כ היה אז יום ראשון עשור לחודש, עי"ש. **ובזה יש ליישב קושיא הראשונה של המגן אברהם שם, דלפי מה דפסקינן הלכה כר' יוסי דבז' בסיון ניתנה תורה כי צריך ששה עונות, על כרחך היה אז מתן תורה בחמישים ואחד לספירה, עי"ש. ובאמת נוכל לומר** דנהי דפסקינן כר' יוסי וז' בסיון ניתנה תורה, מ"מ פסקינן כרבי עקיבא דבערב שבת יצאו ישראל ממצרים, א"כ היה ניסן בערב שבת וחסרו לניסן, והיה ראש חודש אייר בשבת, והיה ראש חודש סיון בחד בשבת, והיה שבת ז' סיון וחמישים לספירה דהיינו יום טוב, כי בשניהם חסרים, עצרת בז', כמבואר לפני זה בגמרא [שבת שם] דלרבנן היו שניהם מלאים, דגם אייר היה מעובר, כן יוכל ר' יוסי לתרץ דהיו שניהם חסרים, א"כ ניתנה תורה בז' בסיון והיה אז יום חמישים לספירה דהיינו יום טוב. על כן אנו אומרים בששה בסיון זמן מתן תורתנו אף דסבירא לן כר' יוסי בז' בסיון, מ"מ היה אז חמישים לספירה ויום טוב של עצרת, על כן גם אומרים זמן מתן תורתנו. אך לכאורה קשה על הש"ס בשבת שם דמקשה על ר' יוסי מסדר עולם דביום ששי יצאו ישראל ממצרים, ומדריש ירחא דניסן ערב שבת ריש ירחא דאייר חד בשבת, וריש ירחא דסיון בתרי בשבת, וקשיא לר' יוסי דאמר דבחד בשבת איקבע ירחא דסיון, ומתריך דהברייתא אתיא כרבנן, ולמה לא מתריך ר' יוסי דאף דניסן היה בערב שבת מ"מ חסרו לניסן, והיה אייר בשבת, והיה סיון באחד בשבת, וצ"ע. ואין אני עוסק כעת בזה אך לעורר באתי. הכלל, אף דלדידן עצרת בששה בסיון ולר' יוסי היה בשבעה בסיון, מ"מ כיון דאף לר' יוסי היה יום טוב של עצרת, שייך שפיר לומר זמן, דהיינו היום טוב הזה הוא מתן תורתנו הקדושה. אך דברי הגמ' צ"ע, אמאי לא מוקי הברייתא דסדר עולם כר' יוסי וחסורי חסרי לניסן והיה סיון באחד בשבת, וצ"ע:

5. שו"ת עונג יום טוב סימן מב

...המג"א (בסימן תצ"ד ס"ק א') הקשה בהא דאמרינן בחג השבועות זמן מתן תורתנו. הא קי"ל פולטת ש"ז טמאה עד ששה עונות ובגמרא דשבת (דף פ"ח) מבואר דמאן דאית לי' דבעינן ששה עונות סובר בשבעה בסיון ניתנה תורה דבשבת ניתנה תורה לישראל ובחד בשבת איקבע ירחא וכיון דלדידן ע"כ בשבעה ניתנה תורה איך אומרים זמן מתן תורתנו בששה בסיון. ותריך שאנו נוהגין כדעת הרמב"ם ז"ל שפסק דג' עונות בעינן לפליטה וגרס בש"ס (דשבת דף פ"ו) זו דברי רי"ש ור"ע אבל חכמים אומרים שלש עונות בעינן וכיון דסגי בשלש עונות ע"כ דבה' עביד פרישה וניתנה תורה לישראל בששה בסיון כמבואר שם בסוגיא. ונראה לי דמזה אין רא' דחכמים סברי דבה' עביד פרישה דאפשר לומר דגם חכמים סברי בד' עביד פרישה והא דאמרי דבעינן רק ג' עונות משום דלא ילפינן מיום שהוסיף משה מדעתו דהא הכי אמרינן ביבמות (דף ס"א) דב"ש סברי דמצות פרו ורבו בשני זכרים דיליף ממשרעה"ש דהיו לו שני זכרים ופירש מן האשה וב"ה סברי זכר ונקבה ממש לא ילפינן דמדעתו הוא דעבד ופסקינן כב"ה א"כ ה"נ לא ילפינן ממה דהוסיף משה יום אחד מדעתו וכיון דהקב"ה אמר לו היום ומחר חזינן דסגי בשלש עונות רק משה הוסיף יום אחד מדעתו ולא ילפינן מיני'. [וה"נ כתבו התוס' בע"ז (דף ג') בהא דדרשינן יום הששי תנאי התנה הקב"ה במעשה בראשית אם מקבלין ישראל התורה מוטב כיון דלר' יוסי דסובר בשבעה ניתנה צ"ל הא דכתיב יום הששי משום שהיה ראוי ליתן ביום הששי אי לאו שהוסיף יום אחד מדעתו] והני חכמים נמי סברי כב"ה דלא ילפינן מהא דהוסיף משה מדעתו. ובהא דלא קאמר זו דברי רב"ע ורי"ש ור"ע ולא הזכיר רב"ע משום דעיקר דברי ר"י הוא דחכמים פליגי ארי"ש ור"ע בענין מה שלמדו מהוספת משה מדעתו דאינהו סברי דילפינן מזה וחכמים סברי דלא ילפינן ואע"ג דסברי כוותיהו בהא דבד' עביד פרישה מ"מ סברי דלא בעינן אלא ג' עונות משום דלא ילפינן ממה דעביד מדעתו להכי הזכיר רק רי"ש ור"ע דאינהו נמי סברי בד' עביד פרישה וחכמים נמי כוותיהו סבירא להו דבד' עביד פרישה ומחולקים רק אם ילפינן ממה דעביד מדעתו וא"כ כיון דחכמים נמי סברי דבד' עביד פרישה הרי ניתנה תורה בשבעה ואיך אומרים זמן מתן תורתנו בששה:

ונראה משום דבלא"ה קשה הא דאמרינן בפסחים (דף ס"ח) אחר ר' אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ"ט יום שניתנה בו תורה הוא וע"ז קשה איך אמר הכל מודים דמשמע לכ"ע בעצרת ניתנה תורה הא פעמים הרבה אין עצרת חל באותו יום שניתנה תורה דהא עבדינן חג העצרת אחר ספירת שבעה שבועות כדכתיב קרא וקביעת החודש אינו שוה בכל השנים כדתני רב שמעי' בר"ה (דף ו') עצרת פעמים חמשה פעמים ששה פעמים שבעה וכשעצרת בחמשה לחודש הרי אינו ביום שניתנה תורה שהתורה ניתנה בשבעה לרבנן ובששי לר' יוסי ועצרת חלה לפעמים בחמשה. **לכן נראה דלהכי אומרים בעצרת זמן מתן תורתנו משום דכיון דחזינן דלא נתנה תורה זמן לימי החודש על עצרת ובכל המועדים קבעה התורה יום לחודש כמו בפסח ובסוכות כתיב בחמשה עשר יום. וכן בר"ה ויוה"כ **ובעצרת ל"כ יום החודש רק בשבועותיכם וכן בענין מ"ת לא הוזכר בקרא באיזה יום לחודש מזה אנו רואין דשני הדברים האלו קדושתן לאו ביום החודש תליא אלא במספר השבעה שבועות תליא דאחר ספירת השבעה שבועות עושין****

עצרת יהיה באיזה יום מימי החודש שיהי' וכיון שגם זמן מתן תורה לא הוגבל באיזה יום מימי החודש הי' ש"מ שגם זה לא היה תלוי ביום החודש רק אחר שספרו שבעה שבועות היו מוכשרים לקבלת התורה ולא היה יום החודש סיבה וגרם לקביעתו ולהכי אמרינן זמ"ת תורתנו בעצרת שאלו עושין אחר ספירה וקורין אותו יום מתן תורתנו דהיינו שיום זה אחר כלות ספירת השבעה שבועות היה זמן מתן תורה ואף בשנה שעצרת הוא בחמשה לחודש ואז ניתן בשבעה לחודש או בששי לחודש מ"מ לא יום החודש קא גרם אלא זמן השבעה שבועות קא גרמי ואמרינן בי' זמן מתן תורתנו לכ"ע דכל שהוא יום נ' לספירה משיצאו ממצרים זמן מתן תורתנו קרינן בי'. מיהו לר' יוסי קשה שאם ניתנה תורה ביום נ"א כמ"ש המג"א מסוגיא דשבת א"כ הרי אנו שעושין בששי לא הוי כמו שהי' אז לא בימי החודש ולא בימי הספירה. ואפ"ל דכמו שכתבו התוס' בהא דדרשינן (בפ"ק דע"ז) אקרא דיום הששי תנאי התנה הקב"ה עם מב"ר אם מקבלין התורה מוטב כו' והקשו דלר"י דסובר בשבעה ניתנה קשה הא כתיב יום הששי ות' כיון דלר"י הוסיף משה יום אחד מדעתו ואי לאו דהוסיף הי' ראוי להגות בששי בחודש להכי כתיב יום הששי ע"ש. וא"כ אפ"ל נמי אע"ג דניתנה ביום נ"א מ"מ קרינן ביום נ' זמן מתן תורה שהיתה ראוי להגות ביום נ':

מיהו קשה דבשבת שם בסוגיא אמרינן בברייתא דניסן שיצאו ישראל ממצרים חמשה עשר שבו הי' בחמישי בשבת ואייר דהאי שתא עברוה ואתי כרבנן ע"ש. א"כ קשה הא לרבנן לא הי' הוספה מדעתו כלל ובששי ניתנה ביום נ"א לספירה. א"כ היכי עבדינן אנן ביום נ' ואמרינן זמן מתן תורתנו אם על עצרת בחמשה בחודש או בשבעה הא לא יום זה כיום מ"ת לא ביום החודש ולא ביום נ"א. ונראה דגם זה נכון דאף שהי' אז ביום נ"א מ"מ אנן עבדינן ביום נ' וקורין אותו זמ"ת. דהנה בקרא כתיב וספרתם לכם ממחרת השבת ש"ש עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום ונדחקו המפ' מאוד דמעיקרא קאמר ש"ש שהוא מ"ט יום ולבסוף קאמר חמשים יום. ונראה דכוונת הכתוב שזמן עשיית חג השבועות הוא לזמן מ"ט יום וגם לזמן חמשים יום וקדושתו באה לקרוא אותו מקרא קודש אחר עבור מ"ט יום ואחר עבור חמשים אלא שהמ"ט יום מחשבים ממחרת הפסח היינו מיום ט"ז והחמשים יום מתחשב גם עם יום ראשון של פסח. ויש בזה ענין שא"א לתורה להנתן לישראל עד יעברו חמשים יום עם יום הראשון של פסח כדאיתא במדרש שה"ש ע"פ כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים. א"ר עזריה מה התפוח הזה משעה שהוא מוציא ניצו עד שגומר פירותיו חמשים אף ישראל משיצאו ממצרים עד שניתנה תורה חמשים יום עכ"ל המדרש. חזינו שהיו צריכים המשך חמשים יום לקבלת התורה ואותן חמשים יום מתחשבים משיצאו ממצרים ואותן מ"ט יום הוא ענין בפ"ע והחמשים יום הוא ענין בפ"ע שהמ"ט יום מתחילין מיום ט"ז והחמשים יום מתחילין משיצאו ממצרים ויום ראשון ש"פ בכלל וסיומה שוה שיום החמשים הוא ממש יום מ"ט לספירה אלא שמשך זמן החמשים התחיל ביום א' לפני התחלת ספירת המ"ט להכי כתיב עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום דהיינו שעד ממחרת השבת השביעית נגמר ספירת החמשים יום מפני שהם מתחילין עצמן בראשון של פסח. ומהאי קרא לא הי' צריך לספור בפה לא מ"ט יום ולא חמשים כדאשכחן לשון ספירה אף שאינו מחויב לספור בפה כמו גבי זבה דכתי' וספרה לה ואינה צריכה לספור בפה אלא בהמשכת והמתנת הזמן מיקרי ספירה כמ"ש הנוב"ב במה"ת (סימן קכ"ג) אלא משום דכתי' בקרא אחרינא מהחל חרמש בקמה תחל לספור ילפינן שצריך לספור בפה כדמשמע לישנא דתחל לספור שהוא לעשות מעשה לספור בפה. מיהו בהאי קרא הא לא כתיב אלא שבעה שבועות להכי אין אנו מחויבים לספור בפה אלא מ"ט יום אבל ענין חמשים יום אשר יום ראשון של פסח הוא במנינו ונגמר עם חג השבועות אין אנו צריכין לספור אלא בהמשכת הזמן סגי דלא שני' בי' קרא כדשני במספר המ"ט יום ומתיישב היטיב פשט הכתוב שצוה לספור מ"ט יום ויהא עד ממחרת השבת חמשים יום עם יום ראשון של פסח. ולפ"ז א"ש מה שקשה דהתורה ניתנה להך תנא דמייתי שם בשבת כר"ע ביום נ"א ואנו קורין ביום נ' זמן מ"ת משום דכיון דבעינן חמשים יום עד עצרת והחמשים יום מתחשבים עם יום ראשון ש"פ כמו שבארנו וזהו רק לדידן אנו מחשבים גם ראשון דפסח למנין החמשים יום אבל כשיצאו ממצרים לא נכנס יום ראשון ש"פ למנין החמשים יום שהרי לא הי' כל היום בקדושה שהרי לא יצאו ממצרים עד צפרא כדאמר בברכות (דף ד') דגאולה מעלייתא לא הוי עד צפרא הלכך הוצרכו להמתין חמשים יום חוץ מיום ראשון של פסח. אבל לדידן גם יום ראשון דפסח מתחשב אבל גם אז גם עתה הכוונה להשלים מנין חמשים יום הוא זמן מתן תורה ודו"ק:

6. בית הלוי (משלי ב:א)

[וכן הוא בכלי חמדה בהקדמתו, וכן הוא בהגדת תפארת שלמה].

א. להבין הענין דהמלאכים ביקשו שיתן להם התורה וכי ס"ד שהם יקיימו המצות שבה והרי רובם הם תלויים בגוף, רק הענין דהתורה נחלקת לשנים שבכתב ושבע"פ, ועיקר השבע"פ הוא הכללים והמדות שהתורה נדרשת בהן וע"י הכללים והמידות מתפרשת התורה שבכתב ונתחדש בה חידושי דינים ופרטים לאין סוף, וארוכה מארץ מידה... והתורה ניתנה לישראל שיהיו הם דורשים אותה וכפי שהם מסכימים ע"פ הכללים כן הוא האמת כמו שאמרו בב"מ (דף גט) לא בשמים היא, רק היא כמו שמסכימים ב"ד שבזה העולם, וזהו שרצו המלאכים וביקשו שיתן להם התורה ולא להאדם ויהיה האמת כמו שהם ידרשוה.

ב. וזהו שאמרו מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו, אמרו שאין האדם כדאי שתזכור אותו כלל אף כי למנותו לפקיד וממונה.

ג. ובוה יש לישב מה שהקשה המג"א (ר"ס תצ"ד) היאך אומרים בשבועות זמן מתן תורתנו והרי קיי"ל דבשבעה לחודש ניתנה התורה, רק הענין דהכתוב אומר (שמות יט) וקדשתם היום ומחר ומשה רבינו הוסיף יום אחד מדעתו דדרש היום כמחר כדאיתא במס' שבת (דף פ"ז) והסכים הקב"ה על ידו דלא ירדה שכינה עד למחר. ונמצא דזאת המתנה שהתורה ניתנה לישראל וכפי שידרשו כן יהיה האמת היה בששי בסיון מה דלא ירדה עדיין באותו יום השכינה וזהו שנקרא מתן תורה שניתנה להם התורה במתנה, ובשביעי היה קבלת התורה שקיבלו אותה ישראל ומתן תורה היה בששי. וזהו שאומרים מתן תורתנו ולא מתן תורה דתורתנו הפירוש שנעשית שלנו, והיא התורה שבע"פ והדרשות שנקראת על שם ישראל

ד. ועל ענין זה תיקנו חכמים שתי ברכות על התורה בעת קריאת התורה ברבים, אחת קודם שקורא בספר תורה והיא אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, והוא על תורה שבכתב, ואחר שמסיים קריאתו בכתב תיקנו לומר אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו והיא הברכה על תורה שבע"פ שמסרה לנו שיהיה האמת בהתורה כפי אשר יאמרו החכמים, וזהו אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו כי היא לנו כנטיעה שמוספת והולכת חידושי תורה עד אין סוף.

7. עוד טעמים:

הנתיבות שלום (פרשת במדבר) כתב שהטעם שקבלת התורה היתה בשבת (ביום נ"א) הוא משום שמצד ישראל לא היו מוכנים לקבל את התורה מקודם. אמנם, נתינת התורה היתה ביום ו' סיון שזו היתה דעת הבורא מעיקרא.

המהר"ל (תפארת ישראל פכ"ז) כתב "ביאור זה כמו שאמרנו, כי בודאי מצד השי"ת הנותן, זמן מתן תורה ביום חמישים. רק שלא הגיע התורה אל המקבל רק ביום נ"א. ומכל מקום זמן מתן תורה הוא ביום חמישים."

8. שו"ת חתם סופר חלק א (אורת חיים) סימן קמה

...מעשה בחולה א' ביום ב' דשבועות ולא היה לו בנים והיה חשש שתשאר אשתו זקוקה ליכם והיה מקום עיגון שהיכם הוא במקום רחוק מאוד בעיר רומי והאשה עניה ואין בהשג ידה להגיע לשם, ורצה המורה להתיר לכתוב גט ולחתום ביו"ט ב'. ... וא"כ הכא איך יבקש הוא ברצונו לחלל י"ט ב' עבורו להצילו מעונש קצת שיהוי אשתו בלא חליצה ויבום, זה דבר שאין הדעת סובלו... וממילא תבנא לדינא דיפה הורה פר"מ הגנ"י שלא לכתוב גט בי"ט ב' דשבועות וחלילה לזלזל בי"ט ב'. הן אמת כתבתי במקום אחר די"ט ב' דשבועות הוא תמוה דמעולם לא עשאוהו מספק כמ"ש רמב"ם פ"ג מקה"ח הל' י"ב ע"ש, ובשלמא היכי דמגיעים שלוחי ניסן עושין ב' ימים גזירה משום שלוחי תשרי, אבל בשבועות שהוא לעולם נ' יום מי"ט ב' של פסח ועד אז כבר נתפרסם בכל העולם קביעות ניסן וא"כ גם אבותינו לא עשו מספק, וצ"ל משום גזירה אטו פסח וסכות, וא"כ ממילא חמור טפי, כיון דלא מחמת ספק נתקבל כמו בי"ט של ר"ה שאם באו עדים מחצות ואילך לא נתקבלו ומ"מ גמרו היום בקדושה ולא מחמת ספק ומשו"ה חמיר טפי, וה"נ דכוותיה. ואפשר משום דבעי חיזוק טפי רמז לנו משה רבינו ע"ה בשבועות דוקא כמ"ש מג"א רס"י תצ"ד בשם רמ"ע מפאנו וע"ש בפנים. ובחי' אגדה כתבתי, שלא י"ט ב' של גליות רמז בשעת חדות מתן תורה וחירות מאו"ה, אלא י"ט ב' של גאולה בב"א, דלש"ס פ"ק דגטין [ח' ע"א] דכל הנסין שבים הגדול עד אוקיינוס שייכים לארץ ישראל והוא עד מצר רמון ספרד, ואם ידורו שם על האיים האלו ישראלים, שם לא אפשר להודיע לא על ידי משואות ולא ע"י שלוחים כי רחוקים זה מזה וע"כ צריכים לעשות ב' ימים טובים של גאולה. ופה תהא שביית קולמוסי לעת עתה נכתב בלא אומן ובלא כלי, ואחתום בברכה ולא יאונה אליו רעה ונגע לא יקרב באהלו, יראה בני ובני בנים שלום על ישראל ועל רבנן כנפשו הטהורה ונפש א"נ.